

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

**РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ В ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ ТА
ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу, групи 472,
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»

Миндришора Роксолана Юріївна _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Собкова Наталія Дмитрівна _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від «____» травня 2024 р.*

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

_____ *проф. Нікіфоров П.О.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ ТА РОЛІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	6
1.1. Сутність та класифікація державного фінансового контролю.....	6
1.2. Роль державного фінансового контролю в системі запобігання корупції та фінансових злочинів.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ ТА ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ.....	19
2.1. Оцінка діяльності Державної аудиторської служби України в процесі здійснення державного фінансового контролю.....	19
2.2. Аналіз результативних показників фінансового контролю в напрямах виявлення і запобігання фінансових злочинів та корупції.....	27
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ ТА ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ.....	34
3.1. Впровадження сучасних технологій у систему державного фінансового контролю.....	34
3.2. Міжнародний досвід боротьби з корупцією за допомогою фінансового контролю.....	39
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Державний фінансовий контроль є однією з ключових функцій державного управління, яка спрямована на забезпечення ефективного, раціонального та законного використання державних ресурсів. В умовах сучасних економічних викликів та глобалізації актуальність державного фінансового контролю, особливо у сфері запобігання корупції та фінансових злочинів, стає надзвичайно важливою.

З огляду на державні пріоритети щодо зменшення фінансових злочинів та корупції, наукова проблема побудови ефективних антикорупційних заходів є однією з найбільш популярних серед вчених та практиків України та закордону. В нашому дослідженні ми використовували праці таких науковців, як В. Базилевич, О. Барановський, І. Басанцов, О. Василик, Н. Виговська, І. Дрозд, О. Кириленко, А. Мамишев, Н. Рубан, В. Савченко, В.Симоненко, О. Стефанишин, І. Стефанюк, В. Федосов, О. Шевчук та ін. Водночас, в практиці застосування інструменту фінансового контролю корупції в Україні наявні ряд прогалин, які потребують розробки додаткових критеріїв оцінки його ефективності, а також заходів щодо їх усунення. Тому основну увагу в роботі зосереджено на теоретичних і практичних аспектах ролі державного фінансового контролю в запобіганні корупції та фінансових злочинах.

Мета та завдання. Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних аспектів ролі державного фінансового контролю у запобіганні корупції та фінансових злочинів в Україні.

Для досягнення цієї мети у роботі було поставлено такі завдання:

- дослідити теоретичні основи сутності державного фінансового контролю;
- узагальнити роль державного фінансового контролю в системі запобігання корупції та фінансових злочинів;

- проаналізувати сучасний стан державного фінансового контролю в запобіганні корупції та фінансових злочинів;
- здійснити оцінку результативних показників фінансового контролю в процесі запобігання фінансових злочинів та корупції;
- обґрунтувати вплив державного фінансового контролю на зниження рівня корупції та фінансових злочинів;
- запропонувати на основі міжнародного досвіду напрями посилення ролі державного фінансового контролю.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом обраного дослідження виступають економічні відносини, які виникають в процесі здійснення державного фінансового контролю для запобігання корупції та фінансовим злочинам.

Предметом дослідження стали теоретичні основи та практичні особливості механізму запобігання фінансовим порушенням і корупції за допомогою державного фінансового контролю.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети і вирішення поставлених завдань використано систему загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу, синтезу та порівняння теоретичних підходів; кількісного та якісного аналізу статистичних і нематеріальних даних; графічні та табличні методи дослідження і наочного відображення статистичного матеріалу тощо.

Інформаційна база дослідження. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та фахівців із питань організації та здійснення державного фінансового контролю в Україні, матеріали міжнародних конференцій з цієї тематики; періодичні видання; монографії. Також, статистично-аналітичні дані та звіти Державної аудиторської служби України і Національного антикорупційного бюро України тощо.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг бакалаврської роботи складає 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ ТА РОЛІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

1.1. Сутність та класифікація державного фінансового контролю

Державний фінансовий контроль є важливим механізмом управління державними фінансами, спрямованим на забезпечення законного, раціонального та ефективного використання державних ресурсів. Цей контроль є невід'ємною частиною системи управління державними фінансами, сприяючи підвищенню прозорості, підзвітності та запобіганню фінансових зловживань.

Узагальнення вітчизняних та наукових поглядів дослідників про поняття «державний фінансовий контроль» дозволило провести систематизацію наукової теорії та з'ясувати, що контроль, фінансовий контроль та державний фінансовий контроль є системними економічними категоріями в фінансовій науці. Проте, зважаючи на значне поле використання, дані терміни в залежності від специфіки та місця використання мають дещо різні трактування. При цьому важливим завданням є узагальнення системних підходів економічного категорійного апарату в соціально-економічних системах.

Наразі відсутня єдина точка зору щодо систематизації наукових підходів до трактування державного фінансового контролю, визначення його видів, форм та методів. Це призводить до неузгодженості теоретичної парадигми, що, в свою чергу, обмежує не лише подальші наукові розробки в даній сфері, але й обумовлює різне використання видів, форм та методів державного фінансового контролю в практичній діяльності.

Методологічна парадигма визначення та застосування економічної категорії «державний фінансовий контроль» повинна базуватися на єдиному чіткому трактуванні більш загальних понять «контролю» та «фінансового контролю», а також суміжних економічних понять.

Відповідно, наразі виникає потреба у формуванні теоретичного базису державного фінансового контролю як на рівні окремого господарського суб'єкта, так і на рівнях держави й економічної системи загалом. Проведені дослідження дозволяють констатувати, в науковій літературі відсутній єдиний підхід не лише до методології державного фінансового контролю, але й до визначення його змісту та сфери застосування.

Аналіз викладених в економічній і спеціальній юридичній літературі думок вчених, дозволяє виокремити декілька підходів до визначення сутності ДФК (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Узагальнення підходів до визначення сутності державного фінансового контролю

Автор	Базова категорія чи поняття								
	Економічні відносини	Системоформуюча субстанція	Сукупність дій і операцій	Вид діяльності	Система	Функція держави	Результат	Діяльність державних органів	Форма державної влади
Воронин Ю.М.	+								
Дікань Л.В.			+		+		+		
Дейнеко Є.В.						+		+	
Дмитренко Г.В.		+							
Басанцов І.В.				+					
Бурцев В.Б.					+				
Іванова І.							+		
Піхоцький В.	+				+			+	
Степашин С.В., Столяров Н.С.						+			+
Родіонова В.М.					+				

При цьому Ю. Пивовар класифікує відповідні наукові підходи з виділенням чотирьох основних груп: «...перша група науковців розглядає ДФК як функцію державного управління; друга – вважає недоцільним звужувати контроль лише до способу забезпечення законності і фінансової

дисципліни, передбачаючи наявність зворотного зв'язку, вираженого у впливі контролю на більш раціональне використання фінансових ресурсів; третя – оцінює його як діяльність з нагляду та перевірки; четверта група вчених – вважають, щоДФК виступає засобом оцінки досягнення мети» [23, с.32].

Підсумовуючи всі загальні визначення поняття ДФК та узагальнюючи проведений аналіз, на нашу думку під державним фінансовим контролем потрібно розуміти систему безупинних контрольних дій уповноважених державних органів, спрямована на перевірку, аналіз і оцінку правильності, доцільності та законності використання фінансових ресурсів держави та державного майна.

Відповідно, метою державного фінансового контролю виступає: забезпечення законності, доцільності та ефективності використання державних фінансових ресурсів; підвищення прозорості та підзвітності у фінансовій діяльності державних органів і установ; виявлення та запобігання фінансовим правопорушенням і зловживанням [21].

Основними функціями державного фінансового контролю є:

1. Перевірка фінансових операцій та звітності.
 - забезпечення прозорості: регулярна перевірка фінансових операцій та звітності державних установ допомагає виявити та запобігти шахрайству;
 - контроль за витратами: перевірка відповідності витрат встановленим бюджетним асигнуванням та законодавчим вимогам.
2. Аудит ефективності:
 - оцінка продуктивності: визначення ефективності використання державних коштів та оцінка результатів діяльності державних програм;
 - виявлення ризиків: ідентифікація ризиків, пов'язаних із фінансовими операціями та використанням державних ресурсів.
3. Контроль за дотриманням законодавства:

- юридичний аудит: перевірка дотримання законодавчих та нормативних вимог у фінансовій сфері;

- виявлення порушень: виявлення фактів порушення законодавства та фінансових зловживань.

4. Підтримка та консультації:

- методична допомога: надання рекомендацій державним установам щодо покращення фінансового управління та контролю.

- освітні програми: проведення тренінгів та семінарів для підвищення обізнаності та кваліфікації працівників державних установ

(рис.1.1).

Рис. 1.1. Основні функції державного фінансового контролю

Методи фінансового контролю являють собою сукупність раціональних прийомів, засобів або способів, що застосовуються при реалізації функцій контролю.

Методи фінансового контролю відіграють важливу роль, так як від правильного вибору суб'єктом контролю певних дій залежить точність результату і ефективність контролю. Також раціональне використання методів фінансового контролю гарантує дотримання законних прав та інтересів підконтрольних суб'єктів, дозволяє не створювати перешкоду для нормального його функціонування.

По суті, методи фінансового контролю можна розділити на загальнонаукові методи і специфічні контрольні методи (рис. 1.2).

Рис.1.2. Методи фінансового контролю [22]

Відзначимо, що складовими частинами державного фінансового контролю, що виражають його зміст та відрізняються один від одного сферою застосування, носіями контрольних функцій, тобто суб'єктами та об'єктами контролю є його (державного фінансового контролю) види [40].

Так, розрізняють наступні види державного фінансового контролю, що класифікуються за такими ознаками:

- 1) залежно від часу проведення,
- 2) за інформаційним забезпеченням,
- 3) залежно від характеру взаємовідносин суб'єкта та об'єкта,
- 4) за формами здійснення [4].

Проаналізувавши наукові підходи до визначення видів державного фінансового контролю, на нашу думку, доцільно виділити наступні його види за класифікаційними ознаками рис 1.3.

Рис. 1.3. Види державного фінансового контролю за класифікаційними ознаками (складено автором)

Таким чином, згідно проведеного дослідження видно, що вивченню державного фінансового контролю приділяли увагу досить велика кількість науковців. Але не зважаючи на таку численність досліджень на сьогоднішній день ця галузь залишається найбільш спірною та невизначеною.

Отже, державний фінансовий контроль є важливим інструментом забезпечення законного, доцільного та ефективного використання державних фінансових ресурсів. Він сприяє підвищенню прозорості та підзвітності у фінансовій діяльності державних органів, виявленню та запобіганню фінансовим правопорушенням і зловживанням, що є ключовими факторами забезпечення стабільності та розвитку економіки країни.

1.2. Роль державного фінансового контролю в системі запобігання корупції та фінансових злочинів

Державний фінансовий контроль є важливим елементом у системі запобігання корупції та фінансових злочинів. Він забезпечує перевірку законності, доцільності та ефективності використання державних ресурсів. Успішна реалізація заходів державного фінансового контролю сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних органів, що є критичним для запобігання корупційним діям та фінансовим зловживанням.

Політична корупція, як суспільне явище, пов'язана з появою в публічному секторі проблеми агентських відносин, яка проявляється в неузгодженості інтересів між виборними посадовими особами (агентами) і виборцями. Політики, які займають впливові посади, можуть використовувати свою владу для переслідування власних інтересів, а не інтересів громадян, отримуючи політичну ренту.

За визначенням Світового банку корупцією є «зловживання службовим становищем з метою особистої вигоди» [39]. Міжнародна організація «Transparency International» також визначає корупцію, як: «зловживання довіреною владою з метою отримання приватної вигоди шляхом незаконної діяльності» [44]. При цьому, політична корупція розглядається як «нелегітимне використання учасниками політичного процесу та носіями публічної влади їх можливостей і повноважень з метою отримання особистих чи групових вигод» [37]. Більш конкретизованим є визначення згідно Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією Ради Європи як: «прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дача або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [39].

Закон України «Про запобігання корупції» визначає корупцію у більш ширшому сенсі як «використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання

неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей» [26].

Для забезпечення ефективного управління бюджетними коштами у світовій практиці використовують фінансовий контроль. Зазвичай, це поняття застосовують до політики та процедур, розроблених організацією для управління, документування, оцінки та звітності про фінансові операції організації. Фінансовий контроль для запобігання корупції передбачає збір інформації щодо перевірки використання наданих державою коштів за їх цільовим призначенням (на діяльність політичних партій), моніторинг доступу до заборонених каналів фінансування, перевірку заповнених е-деклараций посадовцями, моніторинг способу життя суб'єктів декларування (чи не з'явилося у володінні незаконно отриманих багатств), а також виявлення інших порушень законодавства з метою їх усунення. Його застосування дає можливість створювати нові політичні проекти та, найголовніше, забезпечує прозорість, оскільки кожен громадянин може дізнатися, хто фінансує партії, і на які потреби використовуються кошти надані державою.

Відповідно до п.5 статті 8 Конвенції ООН проти корупції [11], кожна держава-учасниця конвенції прагне, у належних випадках і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, запроваджувати заходи й системи, які зобов'язують державних посадових осіб надавати відповідним органам декларації, зокрема, про позаслужбову діяльність, заняття, інвестиції, активи та про суттєві дарунки або прибутки, у зв'язку з якими може вини. Розвинені країни світу використовують фінансовий контроль як інструмент нагляду за отриманням коштів державними посадовцями, що забезпечує прозорість їх діяльності, відкритість та підзвітність перед суспільством.

В Україні фінансовий контроль як інструмент запобігання корупції запроваджено 2014 року згідно Закону України «Про запобігання корупції» [26], втім зміст цієї категорії наразі залишається законодавчо не визначеним. Одними з основних суб'єктів, на які покладається обов'язок здійснення державного фінансового контролю щодо запобігання фінансових злочинів та корупції є Державна аудиторська служба України (ДАСУ) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Складові державного фінансового контролю для запобігання корупції в Україні представлено на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Складові фінансового контролю для запобігання корупції в Україні

Згідно Закону України «Про запобігання корупції» з 2014 року передбачено електронне декларування доходів та видатків осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яке передбачає подання декларацій (щорічне, при звільненні, після звільнення кандидата, що претендує на зайняття посади), їх облік та оприлюднення, контроль та перевірку [26].

Корупція та фінансові злочини є серйозною проблемою для багатьох країн, включаючи Україну. Вони підривають економічний розвиток, знижують довіру до державних інституцій та створюють значні соціальні та політичні проблеми. Розуміння основних причин та факторів, що сприяють корупції та фінансовим злочинам, є першим кроком до ефективної боротьби з ними.

Основними причинами корупції та фінансових злочинів можна визначити такі:

1. Недостатня правова база та регулювання:
 - недоліки в законодавстві: відсутність чітких законів та нормативних актів, що регулюють фінансову діяльність, створює можливості для зловживань;
 - непрозорі процедури: відсутність прозорих процедур для прийняття рішень, особливо у сфері державних закупівель та розподілу бюджетних коштів.
2. Низький рівень інституційної спроможності:
 - слабкість правоохоронних органів: недостатня компетенція та ресурси правоохоронних органів у боротьбі з корупцією;
 - корумпованість судової системи: високий рівень корупції у судових органах, що ускладнює притягнення до відповідальності винних у фінансових злочинах.
3. Економічні фактори:
 - низький рівень заробітної плати: низькі доходи державних службовців стимулюють їх до корупційних дій;
 - високий рівень безробіття: економічна нестабільність та безробіття підштовхують людей до незаконних способів заробітку.
4. Соціальні та культурні фактори:
 - традиції та менталітет: у деяких суспільствах корупція сприймається як нормальне явище, що ускладнює боротьбу з нею;

- низький рівень громадської обізнаності: відсутність достатньої обізнаності громадян про негативні наслідки корупції та фінансових злочинів.

5. Політичні фактори:

- політична нестабільність: часті зміни уряду та політична нестабільність створюють сприятливі умови для корупції;

- конфлікти інтересів: наявність конфліктів інтересів серед політичних діячів та державних службовців.

Факторами, що сприяють корупції та фінансовим злочинам можуть бути:

- відсутність прозорості та підзвітності: відсутність механізмів контролю та підзвітності за фінансові операції сприяє корупційним діям; обмеження доступу громадян та незалежних організацій до інформації про державні фінанси.

- недостатня реалізація антикорупційних заходів: низька ефективність або повна відсутність програм, спрямованих на боротьбу з корупцією; відсутність реальних наслідків для корупціонерів, що створює відчуття безкарності.

- слабкість систем внутрішнього контролю: відсутність ефективних внутрішніх механізмів контролю у державних установах та організаціях; недостатньо розвинена система фінансового аудиту, що не в змозі виявляти та попереджати корупційні дії.

- відсутність політичної волі: відсутність рішучості та політичної волі з боку керівництва країни до боротьби з корупцією; залежність органів, відповідальних за боротьбу з корупцією, від політичного впливу та тиску.

Корупція та фінансові злочини мають комплексну природу, і боротьба з ними потребує системного підходу, що включає удосконалення правової бази, підвищення інституційної спроможності, покращення економічних умов, зміну соціальних та культурних норм, а також забезпечення політичної

стабільності та прозорості. Тільки через комплексне вирішення цих проблем можна досягти значного зниження рівня корупції та фінансових злочинів.

Державний фінансовий контроль відіграє дуже важливу роль у запобіганні корупції та фінансових злочинів, оскільки за допомогою його методів та інструментів зменшуються фінансові зловживання, а винні притягуються до відповідальності (рис. 1.5).

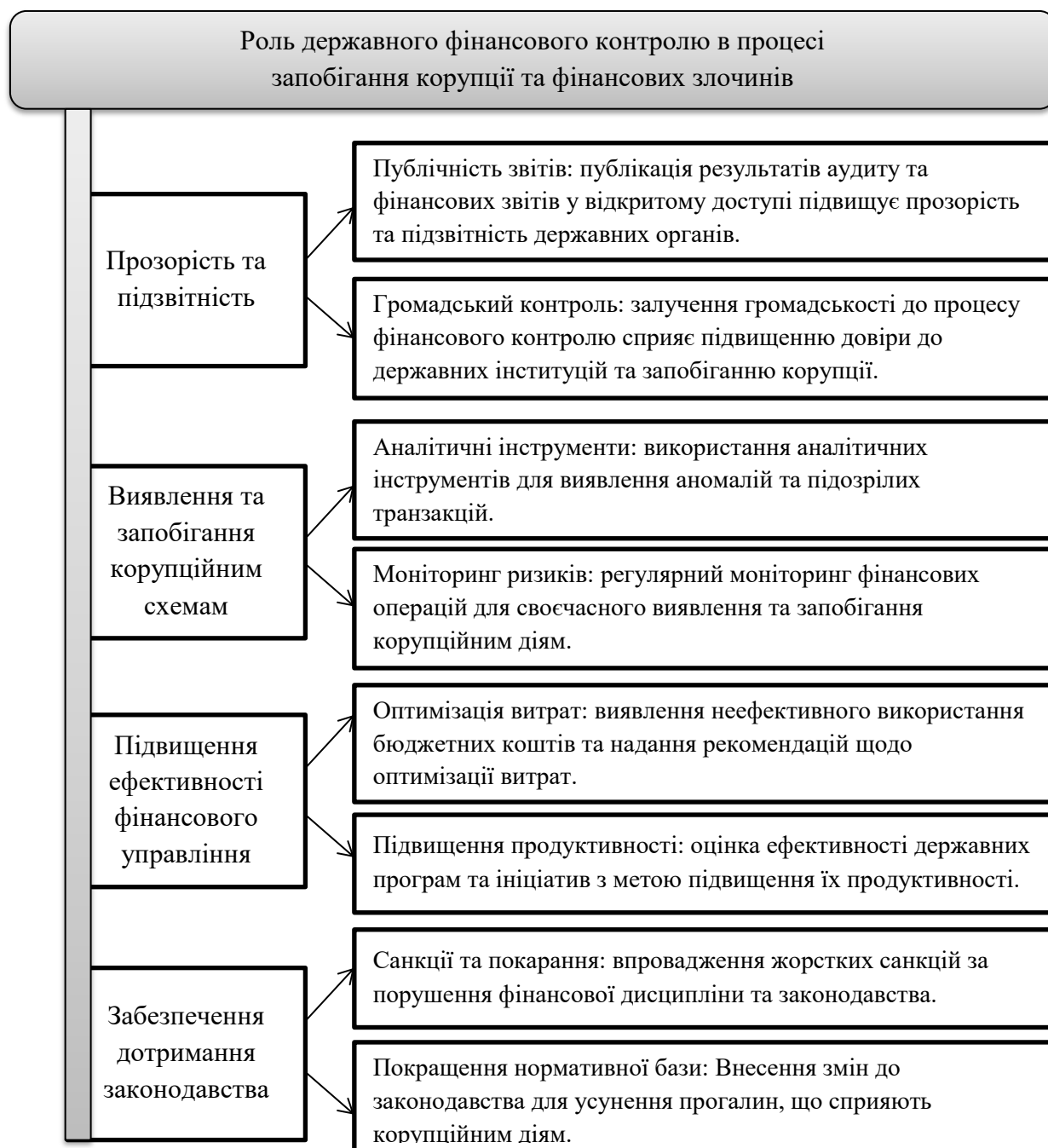

Рис. 1.5. Роль державного фінансового контролю у запобіганні корупції та фінансових злочинів (складено автором)

Таким чином, державний фінансовий контроль є важливим інструментом у системі запобігання корупції та фінансових злочинів. Він забезпечує прозорість та підзвітність державних органів, виявляє та запобігає корупційним схемам, підвищує ефективність фінансового управління та забезпечує дотримання законодавства. Для підвищення ефективності державного фінансового контролю необхідно впроваджувати сучасні технології, удосконалювати законодавчу базу, підвищувати професійний рівень аудиторів та забезпечувати їхню незалежність.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ ТА ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

2.1. Оцінка діяльності Державної аудиторської служби України в процесі здійснення державного фінансового контролю

Державна аудиторська служба України (ДАСУ) є ключовим органом у системі державного фінансового контролю. Вона виконує важливу роль у забезпеченні ефективного використання державних коштів та державного майна, запобіганні фінансовим порушенням та підвищенні прозорості у фінансовій діяльності державних установ.

Основними завданнями ДАСУ є:

1. Контроль за використанням бюджетних коштів:
 - проведення планових та позапланових ревізій і перевірок фінансово-господарської діяльності державних установ, підприємств, організацій;
 - здійснення аудиту ефективності, фінансового аудиту та аудиту відповідності.
2. Запобігання фінансовим порушенням:
 - виявлення фактів нецільового або неефективного використання бюджетних коштів, інших порушень фінансової дисципліни;
 - підготовка рекомендацій для усунення виявлених порушень та запобігання їм у майбутньому.
3. Підвищення прозорості та підзвітності:
 - підготовка та подання звітів про результати ревізій, перевірок та аудиту до відповідних державних органів та громадськості;
 - забезпечення доступу громадськості до інформації про результати діяльності служби.

ДАСУ здійснює реалізацію політики у сферіДФК на центральному, регіональному та місцевому рівнях, зокрема шляхом проведення заходів контролю (рис. 2.1).

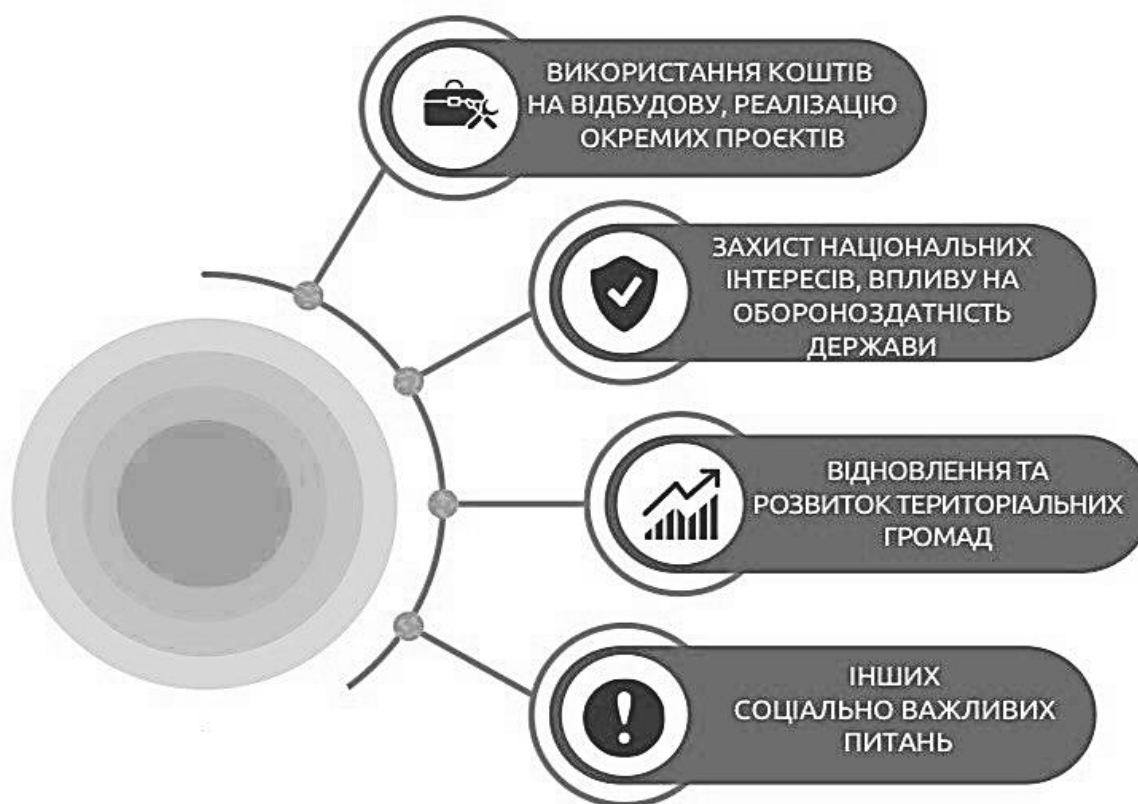

Рис. 2.1. Основні заходи державного фінансового контролю, що здійснюються ДАСУ [8]

Упродовж 2021-2023 років Держаудитслужба реалізовувала власні повноваження в частині комплексного контролю за ефективністю та законністю використання ресурсів держави [33].

Загалом за звітний період проведено заходи, які наведено в таблиці 2.1. Аналізуючи таблицю, можна зробити висновки, що кількість заходів контролю зменшилась у 2023 році порівняно з 2021 роком, на що вплинув воєнний стан в країні. Так, протягом 2021 року було проведено 917 ревізій та 122 перевірки закупівель, під час яких перевірено понад 1,0 тис. підприємств, установ і організацій. Загальна сума виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, становить понад 154,4 млрд. грн., з них коштів бюджетів усіх рівнів та бюджетних установ –

більш як 120,8 млрд. грн. (майже 952,7 млн. грн.). Було проведено 449 державних фінансових аудитів, а саме: 86 аудитів місцевих бюджетів, 137 аудити виконання бюджетних програм, 225 аудитів діяльності суб'єктів господарювання (у тому числі 1 аудит використання інформаційних технологій) та 1 аудит інвестиційних проектів. З початку 2021 року державними фінансовими аудитами охоплено фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму понад 365,1 млрд. грн.

Таблиця 2.1

Кількість заходів державного фінансового контролю за 2021-2023 рр.

№ з/п	Заходи фінансового контролю	2021	2022	2023	Відхилення 2023 від 2021
1	Ревізії і перевірки	917	1007	466	-451
2	Моніторинг закупівель	122	528	587	+465
3	Фінансовий аудит	449	207	191	-258
4	Кількість перевірених об'єктів	1067	1498	912	-155

У 2022 році проведено понад 1,0 тис. ревізій та 528 перевірок закупівель, під час яких перевірено майже 1,5 тис. підприємств, установ і організацій. Загальна сума виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, становить понад 14,7 млрд. грн. (понад 154,4 млрд. грн. за аналогічний період минулого року), з них коштів бюджетів усіх рівнів та бюджетних установ – більш як 8,7 млрд. грн. (більш як 120,8 млрд.грн.). Також проведено 207 державних фінансових аудитів, а саме: 43 аудити місцевих бюджетів, 45 аудити виконання бюджетних програм та 117 аудитів діяльності суб'єктів господарювання. З початку звітнього року державними фінансовими аудитами охоплено фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму понад 227,7 млрд. грн.

Протягом 2023 року було проведено 446 ревізій та 587 перевірок закупівель, під час яких перевірено 912 підприємств, установ і організацій. Загальна сума виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, становить понад 99,8 млрд. грн., з них коштів бюджетів усіх рівнів та бюджетних установ – майже 7,5 млрд. грн. Також протягом 2023 року проведено 191 державних фінансових аудитів, а саме: 53 аудитів місцевих бюджетів, 32 аудитів виконання бюджетних програм та 106 аудитів діяльності суб'єктів господарювання. З початку звітнього року державними фінансовими аудитами охоплено фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму майже 469,5 млрд. грн.

Динаміку кількості заходів державного фінансового контролю за 2021-2023 рр. наведено на рис.2.2. [33].

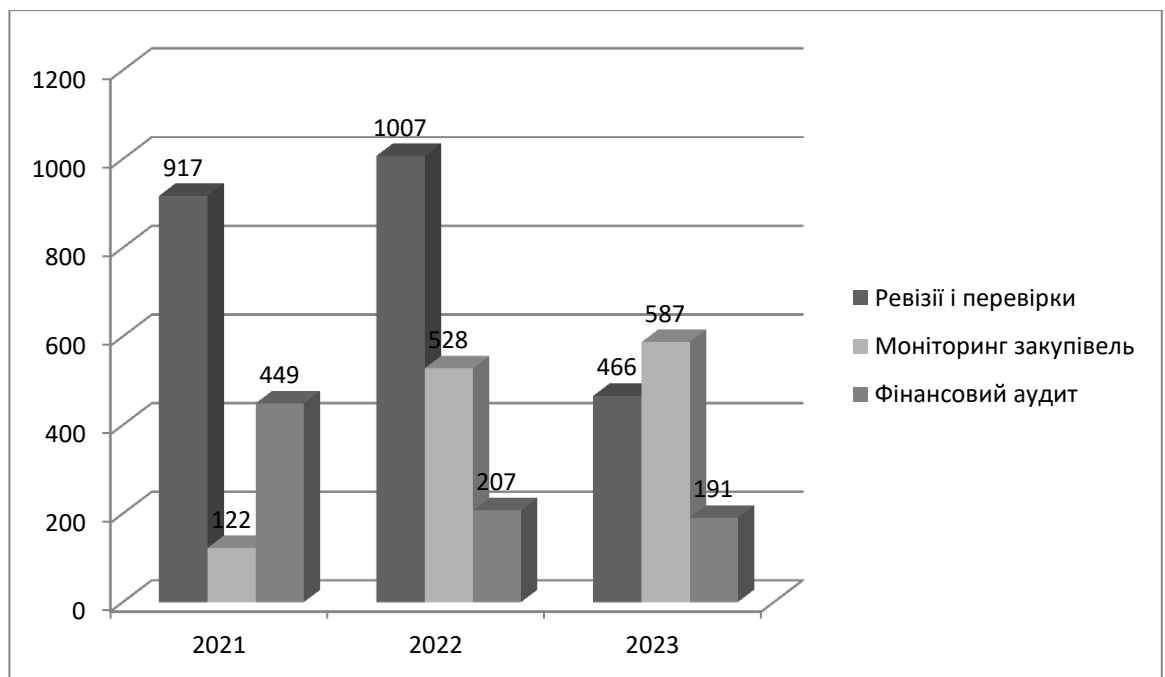

Рис.2.2. Динаміка кількості заходів державного фінансового контролю за 2021-2023 рр.

Основним завданням у діяльності органів Держаудитслужби була реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю та здійснення відповідних заходів, спрямованих на забезпечення законного, результативного, ефективного, цільового, використання бюджетних коштів.

За результатами перевірок у 2021-2023 рр були виявлені ряд фінансових порушень, а саме: недоотримання фінансових ресурсів; незаконні, нецільові витрати та недостачі ресурсів; незаконних витрат ресурсів; недостачі ресурсів тощо. У таблиці 2.2 наведено обсяги виявлених втрат і їх відшкодування [8].

Таблиця 2.2

Обсяги виявлених втрат і їх відшкодування за 2021-2023 рр., млрд.грн.

Показники	2021	2022	2023
Виявлені порушення	154,4	14,7	99,8
Відшкодовано та поновлено втрат	1,1	77,5	1,1

Як видно з таблиці 2.2 загальна сума виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, у 2021 р. становив понад 154,4 млрд. грн, з них коштів бюджетів усіх рівнів та бюджетних установ – більш як 120,8 млрд. грн. На 490 об'єктах контролю виявлено недоотримання фінансових ресурсів на загальну суму понад 151,6 млрд. грн., у тому числі бюджетами – більш як 119,0 млрд. грн. Проведеними заходами державного фінансового контролю на 862 об'єктах встановлено незаконні, нецільові витрати та недостачі ресурсів на загальну суму майже 2,8 млрд.грн., у тому числі за операціями з бюджетними коштами – близько 1,8 млрд.грн. Сума виявлених на 852 об'єктах контролю незаконних витрат ресурсів становить понад 2,3 млрд. грн., у тому числі за операціями з бюджетними коштами – близько 1,5 млрд. грн. На 125 об'єктах контролю не за цільовим призначенням проведено витрати державних ресурсів на суму понад 312,7 млн.грн., у тому числі майже 93,6 млн. грн. – кошти державного бюджету та понад 200,7 млн. грн. – місцевих бюджетів. Недостачі ресурсів виявлено на 159 об'єктах контролю на загальну суму понад 161,7 млн. грн. [33].

У 2022 році загальна сума виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, становила понад 14,7 млрд. грн., недоотримання фінансових ресурсів склало понад 5,8 млрд. грн., на більш як 1,1 тис. об'єктів встановлено незаконні, нецільові витрати та недостачі ресурсів на загальну суму понад 8,9 млрд. грн., сума виявлених на понад 1,1 тис. об'єктів контролю незаконних витрат ресурсів становить понад 7,1 млрд. грн. На 150 об'єктах контролю не за цільовим призначенням у 2022 році проведено витрати державних ресурсів на суму понад 1,7 млрд. грн., а недостачі ресурсів виявлено на 132 об'єктах контролю на загальну суму близько 37,7 млн. грн. [8].

Загальна сума виявлених фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів у 2023 році склала понад 99,8 млрд. грн., що на 85,1 млрд. грн. більше, ніж у 2022 році. Також у 2023 році недоотримання фінансових ресурсів було 60,8 млрд. грн., що на 55,0 млрд. грн. більше за 2022 рік. Проведеними заходами державного фінансового контролю у 2023 році на 753 об'єктах встановлено незаконні, нецільові витрати та недостачі ресурсів на загальну суму понад 39,0 млрд. грн., у тому числі за операціями з бюджетними коштами – більш як 2,8 млрд. грн.; сума виявлених незаконних витрат ресурсів становить майже 38,7 млрд. грн.; не за цільовим призначенням проведено витрати державних ресурсів на суму понад 284,9 млн. грн.; недостачі ресурсів виявлено на 84 об'єктах контролю на загальну суму більш як 69,5 млн. грн. [33].

Для того, щоб оцінити діяльність Держаудитслужби наведемо показники діяльності за 2022-2023 роки в таблиці 2.3. Як видно з таблиці у 2022 році виконання запланованого обсягу робіт було здійснено не за усіма показниками. Так недовиконано за такими статтями як кількість проведених ревізій на 22,2%, кількість проведених державних фінансових аудитів виконання бюджетних програм на 5,8% та кількість підприємств, установ та організацій, на яких проведено заходи державного фінансового контролю на

10,7%. Кількість розроблених законопроектів, розпоряджень, постанов та інших нормативно-правових і розпорядчих документів виконано на 100%.

Таблиця 2.3

Основні показники виконання плану ДАСУ за 2022-2023 роки

Показники	Заплато- вано на 2022 рік	Фактично виконано за 2022 рік	% виконання за 2022 рік	Заплато- вано на 2023 рік	Фактично виконано за 2023 рік	% виконання за 2023 рік
Кількість проведених ревізій	1800	1401	77,8	1300	1392	107,1
Кількість проведених державних фінансових аудитів виконання бюджетних програм	103	97	94,2	105	137	130,5
Кількість проведених державних фінансових аудитів виконання місцевих бюджетів	60	73	121,7	90	86	95,6
Кількість проведених державних фінансових аудитів діяльності суб'єктів господарювання	195	212	108,7	215	224	104,2
Кількість підприємств, установ та організацій, на яких проведено заходи державного фінансового контролю	2158	1928	89,3	1713	6224	363,3
Кількість розроблених законопроектів, розпоряджень, постанов та інших нормативноправових і розпорядчих документів	10	10	100	2	28	1400
Суми усунутих порушень, пов'язаних з втратою державних (комунальних) ресурсів	796400	970934	121,9	930900	969562	104,2

Кількість проведених державних фінансових аудитів виконання місцевих бюджетів проведено на 13 одиниць більше запланованого, тобто перевиконано на 21,7%; кількість проведених державних фінансових аудитів діяльності суб'єктів господарювання проведено на 17 більше запланованого,

тобто перевиконано план на 8,7%; а от суми усунутих порушень, пов'язаних з втратою державних (комунальних) ресурсів перевиконано на 21,9%.

У 2023 році тільки за одним показником не було виконано план – це кількість проведених державних фінансових аудитів виконання місцевих бюджетів 95,6%. У порівнянні з 2022 роком цей показник зменшився на 26,1%.

Такий показник як кількість розроблених законопроектів, розпоряджень, постанов та інших нормативно-правових і розпорядчих документів було виконано на 1400%, тобто ми бачимо, що держава модернізує сучасну структуру і діяльність Держаудитслужби.

Кількість підприємств, установ та організацій, на яких проведено заходи державного фінансового контролю зросло у порівнянні з 2022 роком на 274% і у 2023 році становило 363,3% виконання плану. Кількість проведених державних фінансових аудитів виконання бюджетних програм у 2023 році становило 137 одиниць, що на 32 більше запланованого, тобто план перевиконано на 30,5%.

Кількість проведених ревізій у 2023 році перевиконано на 7,1%; кількість проведених державних фінансових аудитів діяльності суб'єктів господарювання і суми усунутих порушень, пов'язаних з втратою державних (комунальних) ресурсів перевиконано на 4,2%.

Таким чином, Державна аудиторська служба України виконує важливу функцію у системі державного фінансового контролю. Незважаючи на досягнення у виявленні та запобіганні фінансовим порушенням, ДАСУ стикається з низкою викликів, які потребують вирішення. Підвищення незалежності, забезпечення ресурсами, впровадження сучасних технологій та підвищення прозорості є ключовими напрямками вдосконалення діяльності служби, що дозволить ефективніше забезпечувати фінансовий контроль та сприяти зменшенню корупції та фінансових злочинів в Україні.

2.2. Аналіз результативних показників фінансового контролю в напрямках виявлення і запобігання фінансових злочинів та корупції

Аналіз результативних показників фінансового контролю в Україні показує, що Державна аудиторська служба України (ДАСУ) здійснює значну роботу з виявлення та запобігання фінансовим порушенням і корупції. Однак існують проблеми, які обмежують ефективність цього контролю, такі як недостатність ресурсів, необхідність удосконалення законодавчої бази, а також впровадження сучасних технологій. Для підвищення ефективності фінансового контролю важливо забезпечити належне фінансування, підвищення кваліфікації працівників, модернізацію технологічного забезпечення та підвищення прозорості діяльності контрольних органів. Ці заходи дозволять створити більш ефективну та надійну систему фінансового контролю, яка зможе ефективно запобігати фінансовим злочинам та корупції.

В умовах збереження високого рівня корупції в Україні набуває все більшої актуальності питання оцінки ефективності фінансового контролю з точки зору дослідження реального ефекту його здійснення та корисності для держави від використання ресурсів для його забезпечення. Чіткої методології оцінки ефективності заходів фінансового контролю у запобіганні корупції не існує, при цьому основна увага науковцями приділяється результатам діяльності органів, що його здійснюють [7]. З огляду на те, що кінцевою метою має бути зменшення обсягів та кількості фінансових правопорушень, ефективність державного фінансового контролю можна розглядати як сукупність показників (відносних та абсолютних), які будуть давати оцінку роботі органу влади, що здійснює контрольну функцію за певний період часу (рис. 2.3). До того ж, ефективність державного фінансового контролю залежить не лише від того, що нам вдалось досягнути позитивного результату, завдяки виявленню недоліків, а й від того чи були усунені дані порушення.

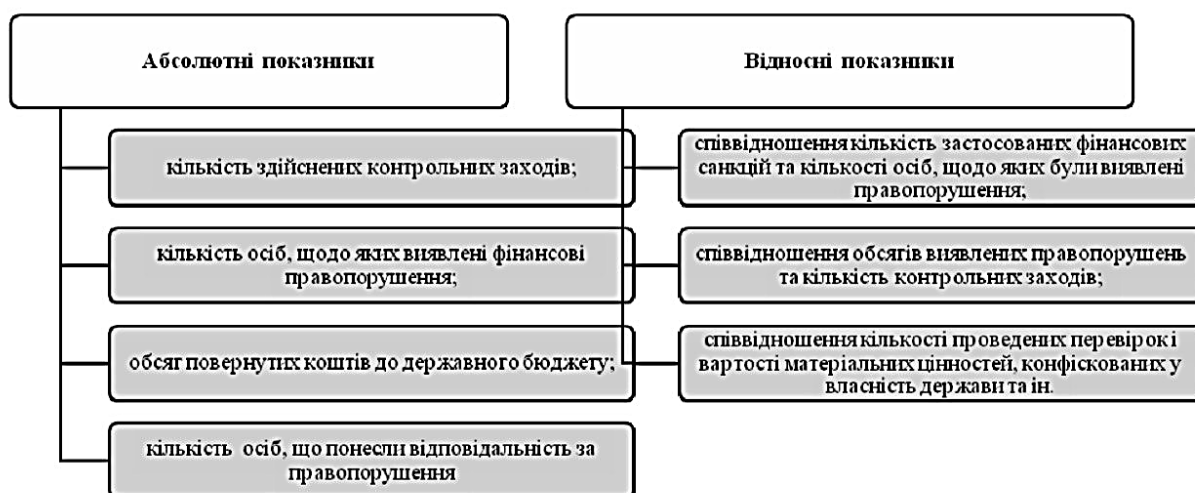

Рис.2.3. Показники ефективності фінансового контролю

За результатами діяльності ДАСУ у 2023 році можемо побачити, що було виявлено порушень законодавства, що призвели до втрат (недоотримані доходи, незаконні, нецільові витрати та недостачі) на суму 211 млрд.грн. З них: 3,3 млрд.грн – недостачі; 0,4 млрд.грн. нецільові витрати; 134,2 млрд.грн недоотримані ресурси; 73,1 млрд.грн незаконні витрати (рис. 2.4).

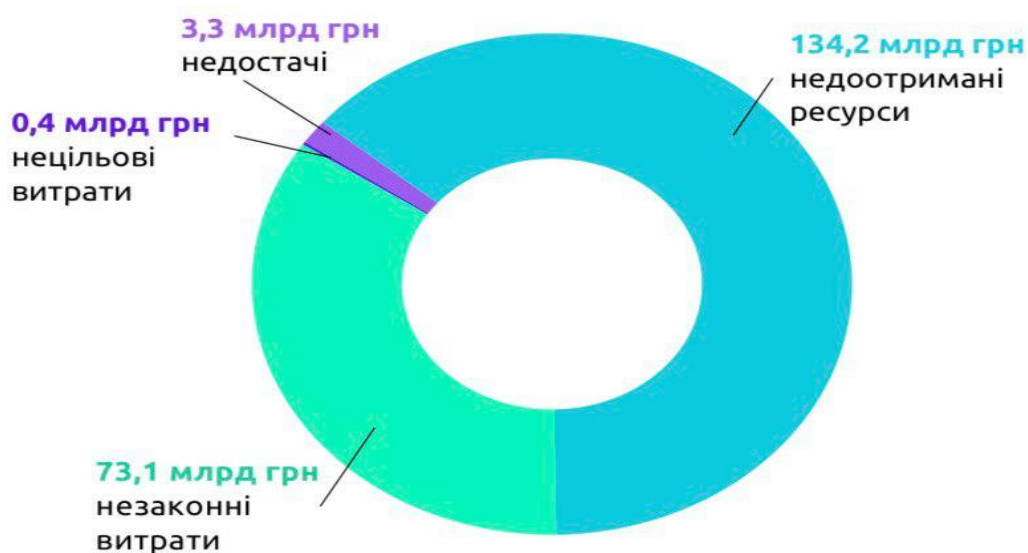

Рис. 2.4. Суми виявлених порушень ДАСУ у 2023 році (млрд.грн.) [8]

Результативність ревізій та перевірок показала, що у 2023 році було відшкодовано недостач на суму 17,3 млн.грн., або 0,3%, надійшло

недоотриманих ресурсів 2314,4 млн.грн. або 35,9%, відшкодовано нецільових витрат на 159,5 млн.грн. або 2,5%, незаконних витрат на суму 3950,4 млн.грн. або 61,3%. Тобто, вжитими заходами забезпечено відшкодування та/або поновлення втрат загалом на 6,4 млрд.грн. (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Результативність ревізій та перевірок проведених ДАСУ у 2023 році [8]

Аналіз показників якості діяльності Державної аудиторської служби України свідчить про високу активність та ефективність цього органу у здійсненні фінансового контролю. Виявлені порушення та значні суми відшкодованих збитків свідчать про серйозні проблеми у фінансовій сфері, однак також демонструють здатність ДАСУ ефективно реагувати на ці виклики.

Розрахуємо основні показники ефективності діяльності Держаудитслужби за 2022-2023 роки (табл.2.4). Дані наведені в таблиці

свідчать про ефективну роботу Держаудитслужби. За усіма показниками спостерігається виконання плану і у 2022 і у 2023 роках.

Таблиця 2.4

Показники ефективності діяльності Держаудитслужби
за 2022-2023 роки

Показники	Заплато- вано на 2022 рік	Фактично виконано за 2022 рік	% викона- ння за 2022 рік	Заплато- вано на 2023 рік	Фактично виконано за 2023 рік	% викона- ння за 2023 рік
Співвідношення відшкодованих сум державних та комунальних ресурсів за результатами заходів державного фінансового контролю до суми коштів, виділених на утримання Держаудитслужби	1,3	1,6	123	1,4	1,5	107,1
Середня кількість проведених державних фінансових аудитів виконання бюджетних та державних цільових програм на 100 працівників аудиторського складу	8	8	100	8	11	137,5
Середня кількість проведених державних фінансових аудитів виконання місцевих бюджетів на 100 працівників аудиторського складу	5	6	120	7	7	100
Середня кількість проведених державних фінансових аудитів діяльності суб'єктів господарювання, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування інвестиційних проєктів на 100 працівників аудиторського складу	16	18	120	17	17	100

Оцінка якості діяльності Державної аудиторської служби України є важливим аспектом забезпечення ефективного фінансового контролю та запобігання корупції і фінансовим злочинам.

Визначення конкретних показників якості дозволяє об'єктивно оцінити результативність роботи цього органу. У таблиці 2.5 наведемо показники якості діяльності ДАСУ за 2022-2023 роки.

Таблиця 2.5

Показники якості діяльності Держаудитслужби за 2022-2023 роки

Показники	Заплановано на 2022 рік	Фактично виконано за 2022 рік	% виконання за 2022 рік	Заплановано на 2023 рік	Фактично виконано за 2023 рік	% виконання за 2023 рік
Рівень усунення виявлених фінансових порушень	50	37,5	75	50	55,1	110,2
Рівень впровадження (виконання) об'єктами контролю пропозицій, наданих за результатами проведених заходів державного фінансового контролю	70	56,2	80,3	70	72,3	103,3
Питома вага впроваджених рекомендацій, спрямованих на досягнення економічного ефекту, наданих за результатами державного фінансового аудиту та які прийнято до виконання керівником об'єкта аудиту від загальної кількості прийнятих до виконання керівником об'єкта аудиту	10	50,8	508	10	67,6	676

З таблиці 2.5 видно, що рівень усунення виявлених фінансових порушень у 2022 році було виконано за планом тільки на 75%, у 2023 році цей показник збільшився до 55,1, що становить 110,2%. Рівень впровадження (виконання) об'єктами контролю пропозицій, наданих за результатами проведених заходів державного фінансового контролю у 2022 році виконано на 80,3%, а у 2023 році збільшився до 103,3%.

Питома вага впроваджених рекомендацій, спрямованих на досягнення економічного ефекту, наданих за результатами державного фінансового аудиту та які прийнято до виконання керівником об'єкта аудиту від загальної

кількості прийнятих до виконання керівником об'єкта аудиту у 2022 році зросла і у 2023 році становить 676%.

Узагальнені результати здійснення фінансового контролю в Україні показують, що у 2023 році кількість повідомлень про можливі випадки корупції зросла майже у 13 разів порівняно з 2020 роком (з 456 до 56 тис.).

Втім, динаміка декларування у 2020-2023 роках показує скорочення кількості поданих декларацій, зокрема на 115 одиниць за 2023 рік [9]. У 2020 році Національне агентство боротьби з корупцією в Україні опрацювало понад 23 тис. повідомлень про факти неподання або несвоєчасного подання декларацій суб'єктами декларування. [9] Окрім того, у 2023 році виявлено 245 кримінальних правопорушень щодо декларування недостовірної інформації, що в 1,1 рази менше, ніж в попередньому році. Найбільша частка осіб (серед яких депутати місцевих рад, посадовці Національної поліції та державні службовці) була притягнута саме до адміністративної відповідальності (4001 особа) (рис. 2.6).

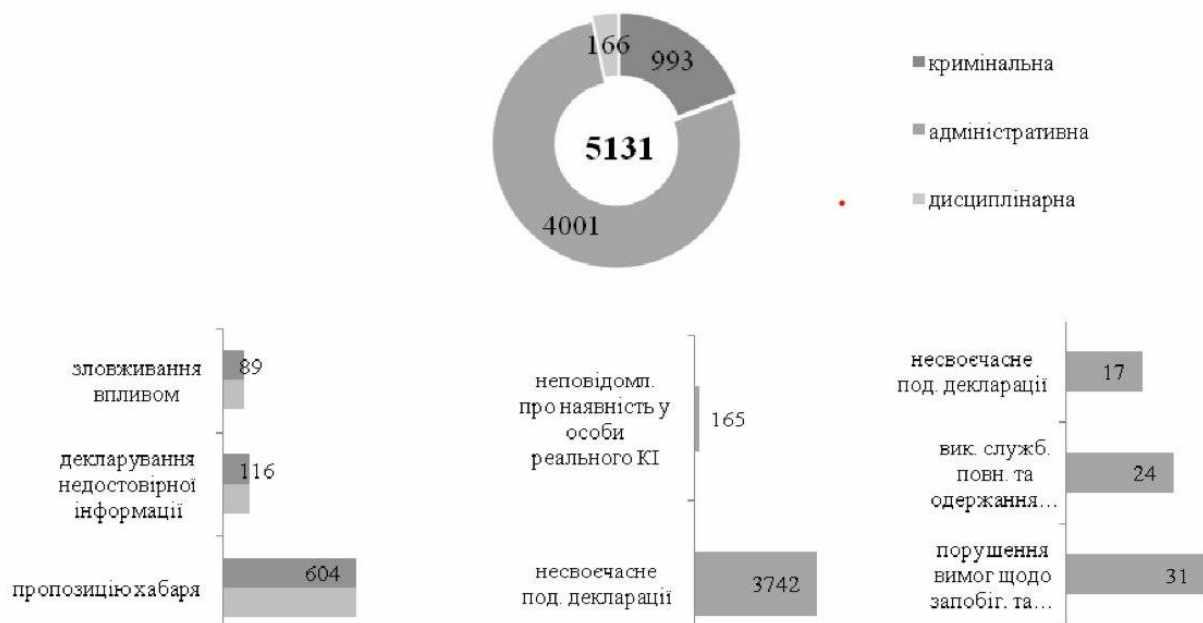

Рис. 2.6. Кількість посадових осіб, яких притягнуто до відповідальності через корупцію в Україні у 2023 році

Таким чином, вирішення проблеми поширеності корупції та фінансових злочинів в Україні є одним з ключових пріоритетів, який вже понад двадцятирічний період посідає центральне місце в державних стратегічних документах. Водночас, з огляду на стабільно високий рівень корупції в Україні, застосування фінансового контролю наразі потребує покращення. Для подальшого підвищення якості діяльності ДАСУ необхідно продовжувати удосконалення організаційних процесів, забезпечення належного фінансування та матеріально-технічного забезпечення, а також підвищення професійного рівня працівників. Забезпечення високого рівня прозорості та доступності інформації також є ключовим фактором, що сприятиме підвищенню довіри громадськості до діяльності цього органу.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ ТА ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

3.1. Впровадження сучасних технологій у систему державного фінансового контролю

Ефективний державний фінансовий контроль є ключовим інструментом у запобіганні фінансових злочинів і корупції. Вдосконалення цього контролю може суттєво підвищити прозорість, підзвітність та ефективність використання державних фінансів. Розглянемо шляхи вдосконалення державного фінансового контролю з акцентом на запобігання фінансових злочинів.

1. Інституційна незалежність та зміцнення органів фінансового контролю. Забезпечення незалежності контрольних органів, що полягає у забезпеченні фінансової та операційної незалежності органів фінансового контролю та встановленні чітких законодавчих рамок, що гарантують незалежність аудиторів від політичного тиску.

2. Зміцнення кадрового потенціалу. Підвищення професійного рівня аудиторів через регулярне навчання та сертифікацію призводить до підвищення якості державного фінансового контролю, а впровадження стимулюючих механізмів для залучення та утримання кваліфікованих спеціалістів сприятиме підвищенню результативності державного фінансового контролю.

3. Використання сучасних технологій. Цифровізація процесів аудиту передбачає впровадження електронних систем аудиту, що автоматизують збір, обробку та аналіз фінансових даних, а також використання програмного забезпечення покращує моніторинг та аналіз даних у режимі реального часу.

4. Аналітичні інструменти та штучний інтелект. Використання аналітичних платформ є перспективним напрямом для виявлення аномалій та

підозрілих транзакцій, також, застосування штучного інтелекту та машинного навчання дозволяє прогнозувати ризики та виявляти шахрайські схеми.

5. Прозорість та підзвітність. Публікація результатів аудиту та фінансових звітів повинна бути у відкритому доступі. Для забезпечення прозорості фінансових операцій державних органів потрібно використовувати платформи відкритих даних.

6. Залучення громадськості. Створення механізмів для участі громадян у процесі контролю, наприклад, через платформи для повідомлень про корупцію. Проведення громадських слухань та консультацій щодо результатів аудиту.

7. Підвищення ефективності законодавчих та нормативних механізмів. Удосконалення законодавчої бази повинно передбачати внесення змін до законодавства для посилення санкцій за фінансові злочини, а також встановлення чітких норм і правил для здійснення фінансового контролю.

8. Гармонізація з міжнародними стандартами. Україні необхідна адаптація до міжнародних стандартів фінансового контролю, таких як стандарти INTOSAI, ткож адаптація до національного контексту. Важливим моментом є співпраця з міжнародними організаціями для обміну досвідом та кращими практиками.

5. Підвищення співпраці між контролюючими органами. Встановлення ефективних каналів обміну інформацією між різними державними органами, зокрема правоохоронними, а також координація зусиль між різними інституціями для спільного виявлення та розслідування фінансових злочинів. Участь у міжнародних програмах та ініціативах, спрямованих на боротьбу з фінансовими злочинами. Співпраця з іноземними органами фінансового контролю та правоохоронними органами для обміну інформацією та проведення спільних розслідувань.

6. Розробка та впровадження превентивних заходів. Регулярне проведення оцінки ризиків для виявлення потенційних зон зловживань;

впровадження ризикоорієнтованих підходів до планування та проведення аудиту. Організація тренінгів та семінарів для державних службовців щодо запобігання фінансовим злочинам та проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадян про важливість фінансового контролю.

Таким чином, для підвищення ефективності державного фінансового контролю у запобіганні фінансовим злочинам необхідно забезпечити незалежність контрольних органів, впроваджувати сучасні технології, підвищувати прозорість і підзвітність, удосконалювати законодавчу базу, сприяти міжвідомчій та міжнародній співпраці, а також впроваджувати превентивні заходи. Виконання цих кроків сприятиме зниженню рівня корупції та зловживань у фінансовій сфері, що є важливим для сталого розвитку держави.

Важливу роль відіграють сучасні технології, які мають значний потенціал для вдосконалення системи фінансового контролю, підвищення її ефективності та прозорості, а також зменшення ризиків корупції та фінансових злочинів. Впровадження новітніх технологій дозволяє автоматизувати багато процесів, знижує можливості для шахрайства та покращує управління фінансовими ресурсами (рис. 3.1).

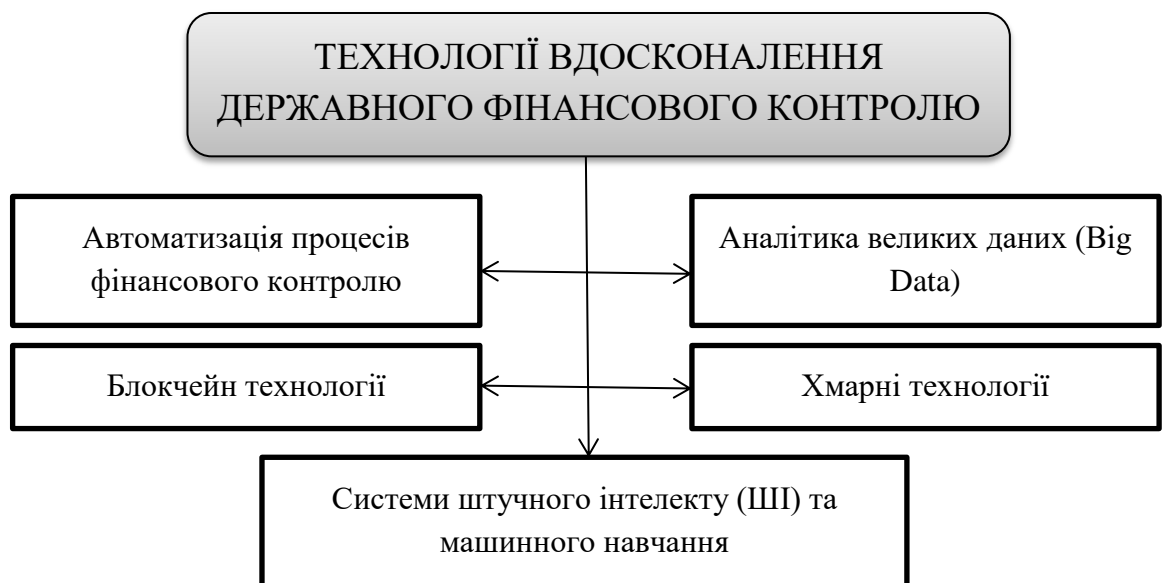

Рис. 3.1. Технології вдосконалення державного фінансового контролю

Як можемо побачити з рис. 3.1. основними напрямками впровадження сучасних технологій можна визначити наступні:

1. Автоматизація процесів фінансового контролю. спеціалізовані програми для фінансового аудиту дозволяють автоматизувати процеси перевірки, зберігання та аналізу фінансових даних. Електронні документообігові системи спрощують обробку, зберігання та обмін фінансовими документами, забезпечуючи при цьому високий рівень безпеки.

2. Аналітика великих даних (Big Data). Технології Big Data дозволяють аналізувати великі обсяги фінансових даних, виявляти аномалії та підозрілі операції, що може свідчити про шахрайство або корупцію. Позитивно було б використовувати статистичні моделі та алгоритми машинного навчання для прогнозування можливих ризиків та виявлення потенційних проблем у фінансових операціях.

3. Блокчейн технології забезпечують високу прозорість та незмінність записів фінансових транзакцій, що ускладнює можливість їхнього підроблення або маніпуляцій. Автоматизовані смарт-контракти можуть забезпечити виконання фінансових угод без посередників, знижуючи ризик шахрайства та корупції.

4. Системи штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання. ШІ-системи можуть аналізувати великі обсяги транзакцій в режимі реального часу, виявляючи підозрілі активності та шахрайські схеми. Вони також можуть використовувати та автоматизувати рутинні завдання, такі як обробка фінансових звітів та моніторинг транзакцій, дозволяючи зосередити ресурси на складніших завданнях.

5. Хмарні технології. Використання хмарних технологій забезпечує доступність фінансових даних з будь-якої точки світу, підвищуючи ефективність роботи аудиторів та контролерів. Хмарні рішення знижують витрати на фізичну інфраструктуру, що дозволяє спрямувати ресурси на інші важливі напрямки діяльності.

Відповідно, основними перевагами впровадження сучасних технологій можуть бути:

1) підвищення ефективності (автоматизація та аналітика дозволяють швидко та точно проводити фінансовий контроль, знижуючи витрати часу та ресурсів; використання технологій, таких як блокчейн, підвищує прозорість фінансових операцій та зміцнює довіру до фінансової системи;

2) зниження ризиків: технології ШІ та Big Data, які допомагають виявляти потенційні ризики та шахрайські схеми, що сприяє запобіганню фінансових злочинів;

3) гнучкість та адаптивність: хмарні технології забезпечують гнучкість та швидку адаптацію до змін у фінансовому середовищі та регуляторних вимогах.

Впровадження сучасних технологій вимагає значних початкових інвестицій. Використання цифрових технологій підвищує ризики кіберзлочинності та потребує додаткових заходів безпеки. Впровадження нових технологій потребує навчання та підвищення кваліфікації працівників. Також сучасні технології можуть зіткнутися з обмеженнями та регуляторними вимогами, які можуть уповільнити їх впровадження.

Отже, впровадження сучасних технологій у систему фінансового контролю має великий потенціал для підвищення ефективності та прозорості фінансових операцій, запобігання корупції та фінансових злочинів. Важливо забезпечити належне фінансування, підготовку кадрів та створення сприятливого регуляторного середовища для успішного впровадження цих технологій. Використання інноваційних рішень дозволить значно покращити якість фінансового контролю та зміцнити фінансову систему України.

3.2. Міжнародний досвід боротьби з корупцією за допомогою фінансового контролю

Порівняльний аналіз практик фінансового контролю різних країн дозволяє виявити ефективні методи боротьби з корупцією та зловживаннями у фінансовій сфері. Розглянемо досвід кількох країн, які відзначаються успішністю у впровадженні фінансового контролю, таких як Німеччина, Швеція, Сполучені Штати Америки та Південна Корея.

Німеччина.

Основним органом фінансового контролю є Федеральна рахункова палата (Bundesrechnungshof), яка є незалежним органом та підзвітна парламенту. Діяльність контролюється законом про Федеральну рахункову палату. Ключовими практиками є: інституційна незалежність (Рахункова палата має повну незалежність у своїй діяльності, що гарантує об'єктивність та ефективність перевірок); ризикоорієнтований підхід (використання ризикоорієнтованого підходу до аудиту дозволяє зосередити зусилля на найбільш ризикованих зонах. Також у Німеччині широко використовуються сучасні технології для аналізу даних та автоматизації процесів аудиту [19].

Швеція.

Головним органом є Державний аудиторський офіс (Riksrevisionen), який є незалежним органом, підзвітним парламенту. Фінансова звітність органів державної влади ретельно перевіряється на предмет законності та ефективності використання ресурсів. Всі звіти та результати аудиту публікуються у відкритому доступі. Також у країні присутнє активне залучення громадянського суспільства та медіа до процесу контролю за державними фінансами. Для підвищення ефективності аудиту у країні використовується електронний документообіг та сучасні аналітичні платформи [20].

Сполучені Штати Америки.

Основним органом державного фінансового контролю є Офіс Генерального контролера (GAO), який підпорядкований Конгресу США. GAO проводить незалежні аудити діяльності федеральних агентств. Результати аудиту публікуються, що забезпечує прозорість та підзвітність державних установ, також GAO проводить аудити з метою підвищення ефективності та економічності використання державних ресурсів [20].

Південна Корея.

Основним органом є Національне агентство фінансового контролю Board of Audit and Inspection, (BAI), який підзвітний президенту та парламенту. Аудити спрямовані на забезпечення ефективного використання державних ресурсів та досягнення поставлених цілей. Позитивним є те, що в країні впроваджені платформи для громадян, де вони можуть повідомляти про корупційні дії та зловживання. Також у їхній практиці використовуються блокчейн-технології для забезпечення прозорості та незмінності фінансових операцій [19].

Аналіз успішних кейсів впровадження ефективних механізмів фінансового контролю допомагає зрозуміти, які методи та підходи можуть бути корисними для інших країн, включаючи Україну. Розглянемо декілька прикладів із різних країн, де вдалося значно підвищити ефективність фінансового контролю та знизити рівень корупції (табл. 3.1.).

З таблиці 3.1. ми можемо поаналізувати кожен з досліджуваних країн.

Естонія.

Естонія є одним із світових лідерів у впровадженні цифрових технологій в державне управління, включаючи фінансовий контроль. Вона створила систему електронного уряду, яка включає е-резиденцію, електронне подання податків та електронні державні послуги. Також у країні використовуються блокчейн-технології для забезпечення прозорості та безпеки даних. Державний аудиторський офіс Естонії використовує автоматизовані системи для моніторингу та аналізу фінансових даних. Інтеграція з різними базами даних застосовується для виявлення аномалій та

підозрілих транзакцій. Все це сприяє значному зниженню рівня корупції в країні та підвищенню довіри громадян до державних інституцій, що покращує та підвищує рівень ефективності процесів фінансового контролю [32].

Таблиця 3.1

Міжнародний досвід підвищення ефективності державного фінансового контролю в процесі зниження рівня корупції

Кейс	Механізми фінансового контролю	Результати
Естонія	1. Електронний уряд (e-Government) 2. Автоматизація аудиту	- значне зниження рівня корупції та підвищення довіри громадян до державних інституцій; - прискорення та підвищення ефективності процесів фінансового контролю.
Бразилія	1. Програма "Observatório Social do Brasil" 2. Платформа відкритих даних	- підвищення прозорості державних фінансів; - виявлення та попередження численних корупційних схем завдяки активній участі громадян.
Сполучені Штати Америки (США)	1. Аналітичні платформи 2. Прозорість та звітування	- підвищення ефективності використання державних ресурсів; - зниження рівня фінансових зловживань завдяки проактивному моніторингу.
Південна Корея	1. Національне агентство фінансового контролю (BAI) 2. Громадські платформи для повідомлень	- підвищення довіри громадян до системи фінансового контролю; - зменшення кількості корупційних правопорушень завдяки активній участі громадян.

Бразилія.

Бразилія бореться з високим рівнем корупції, і один із успішних підходів включає залучення громадянського суспільства. У програмі "Observatório Social do Brasil", якв передбачає залучення громадян до моніторингу державних закупівель та витрат на місцевому рівні; проведення тренінгів та навчальних програм для громадських активістів.

Платформа відкритих даних у Бразилії використовує відкритий доступ до даних про державні контракти, витрати та доходи. А також використання

інструментів для аналізу та візуалізації даних, що дозволяє виявляти корупційні схеми [19].

Ці заходи сприяють підвищенню прозорості державних фінансів та виявленню і попередженню численних корупційних схем завдяки активній участі громадян.

Сполучені Штати Америки (США).

США мають розвинену систему фінансового контролю, яка забезпечується Офісом Генерального контролера (GAO). Механізми фінансового контролю здійснюються завдяки аналітичних платформ (використання спеціалізованих аналітичних платформ для обробки великих обсягів фінансових даних; інтеграція штучного інтелекту для виявлення аномалій та ризиків); а також завдяки прозорості та звітування (регулярне публікування звітів про результати аудиту, доступних для громадськості; Співпраця з Конгресом для забезпечення виконання рекомендацій GAO) [41].

Вказані механізми державного фінансового контролю сприяють підвищенню ефективності використання державних ресурсів та зниженню рівня фінансових зловживань завдяки проактивному моніторингу.

Південна Корея.

Країна відома своїми інноваційними підходами до державного управління та фінансового контролю. Національне агентство фінансового контролю (BAI) використовує блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та незмінності фінансових даних, а також впровадила смарт-контракти для автоматизації виконання державних угод [45].

Також у країні присутні громадські платформи для повідомлень (створення онлайн-платформ, де громадяни можуть анонімно повідомляти про корупційні дії та фінансові зловживання; нагородження громадян, які надають корисну інформацію).

Результатами таких технологій є підвищення довіри громадян до системи фінансового контролю та зменшення кількості корупційних правопорушень завдяки активній участі громадян.

Таким чином, аналіз успішних прикладів впровадження механізмів фінансового контролю в різних країнах демонструє, що ключовими факторами успіху є:

- використання сучасних технологій для забезпечення прозорості та ефективності.
- незалежність органів фінансового контролю від політичного впливу.
- залучення громадянського суспільства до процесу контролю.
- прозорість та відкритість даних, що підвищує підзвітність державних органів.

Впровадження цих підходів в Україні може значно підвищити ефективність системи фінансового контролю та сприяти зниженню рівня корупції.

ВИСНОВКИ

Фінансові злочини, такі як шахрайство, відмивання грошей, ухилення від сплати податків, завдають значної шкоди економіці держави. Корупція також є однією з головних проблем, яка підриває економічний розвиток та стабільність держави. Високий рівень корупції негативно впливає на інвестиційний клімат, знижує довіру до державних інститутів та збільшує нерівність в суспільстві. Державний фінансовий контроль допомагає виявляти та запобігати корупційним діям, що сприяє покращенню ситуації в цій сфері. У результаті дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. У роботі досліджено теоретичні основи сутності державного фінансового контролю, де під державним фінансовим контролем слід вважати систему безупинних контрольних дій уповноважених державних органів, спрямована на перевірку, аналіз і оцінку правильності, доцільності та законності використання фінансових ресурсів держави та державного майна. Виокремлено види державного фінансового контролю за класифікаційними ознаками.

2. Узагальнено роль державного фінансового контролю, який є невід'ємною складовою системи запобігання корупції та фінансових злочинів. Він сприяє забезпеченню прозорості та підзвітності державних фінансів, ефективному використанню бюджетних коштів та підвищенню ефективності державного управління. Вдосконалення механізмів ДФК, впровадження сучасних технологій та зміцнення незалежності контрольних органів є ключовими напрямками для подальшого розвитку цієї важливої функції державного управління.

3. Аналіз сучасного стану державного фінансового контролю в запобіганні корупції та фінансових злочинів показав, що основними порушеннями за аналізований період були: нецільове та неефективне використання бюджетних коштів; незаконне привласнення або розтрата державних коштів посадовими особами; підробка фінансових документів для

приховування злочинної діяльності або зловживань; вимагання хабарів посадовими особами за здійснення певних дій або невчинення дій; незаконне ухилення від сплати податків шляхом приховування доходів або фальсифікації звітності; отримання податкових пільг шляхом подання неправдивої інформації тощо.

4. Дослідження кращих практик та міжнародний досвід продемонстрували, що успішна боротьба з корупцією за допомогою фінансового контролю можлива завдяки: забезпеченню інституційної незалежності органів контролю; використанню сучасних технологій для аналізу та моніторингу фінансових операцій; підвищенню прозорості та підзвітності через відкриті дані та регулярне звітування; залученню громадськості до процесу фінансового контролю; співпраці з міжнародними організаціями та виконанню міжнародних стандартів. Впровадження цих практик в Україні сприятиме підвищенню ефективності фінансового контролю та зниженню рівня корупції, що є ключовим чинником для стабільного економічного розвитку та зміцнення державних інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боголіб Т.М. Нові підходи до організації державного фінансового контролю в Україні. *Економічний вісник університету*. 2022. № 1. С. 134-138.
2. Бюджетний кодекс України: Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n527>
3. Ващенко І.В. Державний фінансовий контроль та його вдосконалення в трансформаційній економіці України: дис. ... канд.екон.наук. Київ, 2004. 205 с.
4. Гуцаленко Л.В. Державний фінансовий контроль : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 424с.
5. Дмитренко Г.В. Фінансовий контроль в Україні: проблеми та шляхи розвитку : монографія. Київ, 2010. 374с.
6. Гладченко Л.П. Державні фінанси в умовах інституційних трансформацій суспільства. *Фінанси, облік та аудит*. 2014. Вип. 2.
7. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2021 – 2024 роки. Проект за результатами публічного обговорення. URL:
<https://nazk.gov.ua/wpcontent/uploads/2021/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren16.09.2021.pdf>.
8. Звіт Держаудитслужби за 2023 рік. Київ. 2024. 33 с. URL:
<https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/71>
9. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2023 рік. Київ. 2021. 96 с. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Zvit-NAZK-za-2019-rik-15.04.2023.pdf>
10. Коваленко К.В. Зовнішній державний фінансовий контроль у підвищенні ефективності бюджетування України: автореф.дис. канд. екон. наук. Київ. 2015. 20 с.

11. Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003. Дата ратифікації Україною: 18.10.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
12. Косова Т. Д., Шевченко В. В. Концептуальні засади становлення вищого державного фінансового контролю на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 7. С. 31–36. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.7.31
13. Костенко О.М. Проблемні питання здійснення моніторингу публічних закупівель Державною аудиторською службою України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. №1. С. 119-124.
14. Кушнар'ов І. В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Видавництво «Юридична думка», 2018. 408 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/kushnarov-i.v.-politichna-korupsiya-_porivnyalno-politologichna-kontseptualizatsiya_-_d_.pdf
15. Лисяк Л.В. Теоретичні засади оцінки ефективності бюджетної політики. *Світ фінансів*. 2017. № 3 (12). С. 50-57.
16. Лімська декларація керівних принципів контролю: міжнародний документ від 01. 01. 1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604_001
17. Мельник М.І. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. *Національна безпека і оборона*. 2009. № 7. С. 67–72. URL: <http://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-korupsiyasutnist-chinniki-zasobi-protidiji>
18. Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю: офіційний сайт. URL: <https://www.intosai.org>
19. Моніторинг способу життя: огляд міжнародної практики, можливість застосування в Україні. Київ, 2016. 36 с. URL:

- <https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/Monitor%20final%201.pdf>
20. Никитченко Н.В. Європейські моделі здійснення державного фінансового контролю. *Порівняльно-аналітичне право*: електрон. вид. 2013. URL: http://www.pap.in.ua/3-1_2013/4/Nykytchenko%20N.V.pdf (дата звернення: 16.03.2020).
21. Піхоцький В.С. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08. Львів, 2015. 435 с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/12/dis_pihotskyi.pdf.
22. Піхоцький В.Ф., Рисін В.В. Ефективність фінансового контролю та державного аудиту для забезпечення фінансово-економічної стійкості держави. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2019. №28. Том 1. С. 205-215
23. Привовар Ю. Пашинська В. В. Суб'єктний склад державного фінансового контролю в сфері функціонування державних цільових програм. *Науковий вісник НАВС*. 2012. № 4. С. 20-30.
24. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 01.06.2020)
25. Про державне фінансування політичних партій. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/proderzhavne-finansuvannya-politychnyh-partij/>
26. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 №1700-VII. Дата оновлення: 09.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n2>
27. Про затвердження критеріїв та Методики проведення оцінювання ефективності діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2021 №458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/458-2021-%D0%BF#n303>

28. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>
29. Про політичні партії в Україні. Закон України від 5.04.2001 року № 2365-III. Дата оновлення: 24.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
30. Про рахункову палату України: Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#n25>
31. Резворович К.Р., Юнін О.С., Круглова О.О. та ін. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти: навч. посіб. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2019. 195 с.
32. Реформування фінансового контролю в Україні : проблемні питання та напрями їх вирішення : монографія / Л.В. Дікань, О.В. Кожушко, Т.О. Кривцова та ін.; за заг.ред.канд.екон.наук, професор Дікань Л.В. - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 220 с.
33. Річні звіти. Державна аудиторська служба: офіційний сайт. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/71>
34. Слободяник Ю. Б. Інституційний розвиток Рахункової палати України. Економічні науки: зб. наук. праць / Луцький національний технічний університет. Серія Облік і фінанси. Вип. 8 (29). Ч. 4. 2011. С. 183-188.
35. Слободяник Ю. Б. Формування системи державного аудиту в Україні : монографія / Ю. Б. Слободяник. Суми : ФОП Наталуха А. С., 2014. 321 с.
36. Титенко Л.В., Богдан С.В. Управлінський внутрішній контроль в системі забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1358-1363
37. Турчинов. К. Політична корупція: причини виникнення та правові механізми її протидії. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. №3. С. 19-23. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/download/112/96/>

38. Функціонування демократичних інституцій в Україні. Резолюція 1755 (2010) Парламентської Асамблеї Ради Європи. Дата ухвалення: 04.10.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a19#Text
39. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. Дата підписання: 04.11.1999. Дата ратифікації: 16.03.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text
40. Чугунов І.Я., Федосов В.М. Державний внутрішній фінансовий контроль: стратегія розвитку. *Фінанси України*. 2009. № 4. С.3-12.
41. Шевчук О.А. Державний фінансовий контроль: питання теорії і практики : монографія /О.А. Шевчук. К.: УБС НБУ, 2013. 431 с.
42. Ярошенко А.С. Генезис адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва в Україні. *Jurnalul juridic national: t eorieş i practică*. 2015. Вип. 4/2 (14). С. 45-48.
43. Corruption perceptions index. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021/index/dnk>
44. European Public Accountability Mechanisms. URL: <https://europam.eu/?module=overview>
45. Helping Countries Combat Corruption. The Role of the World Bank.. Poverty Reduction and Economic Management. 1997. URL: <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corrptn.pdf>

ДОДАТКИ

АНОТАЦІЯ

Миндришора Р.Ю. Роль державного фінансового контролю в запобіганні корупції та фінансових злочинів. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній роботі розкрито теоретичні та практичні аспекти державного фінансового контролю. Визначена роль державного фінансового контролю в системі запобігання корупції та фінансових злочинів. Проаналізовано сучасний стан та результативність здійснення державного фінансового контролю на прикладі діяльності Державної аудиторської служби. Визначені напрями посилення якості державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів та запропоновані напрями посилення впливу державного фінансового контролю на зниження рівня корупції та фінансових злочинів в Україні.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, фінансові порушення, корупція, фінансові злочини.

ABSTRACT

Myndryshora R.Yu. The role of state financial control in preventing corruption and financial crimes. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 – Finance, banking and insurance. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The theoretical and practical aspects of state financial control are disclosed in the qualification work. The role of state financial control in the system of prevention of corruption and financial crimes is determined. The current state and effectiveness of state financial control is analyzed using the example of the State Audit Service. The directions for strengthening the quality of the state financial audit of the implementation of local budgets and the proposed directions for strengthening the influence of state financial control on reducing the level of corruption and financial crimes in Ukraine have been determined.

Keywords: state financial control, financial violations, corruption, financial crimes.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

_____ Р.Ю.Миндришора

